

Список використаних джерел:

1. Гайдамацький П. І. Відродження МТС / П. І. Гайдамацький, М. І. Лобас. – К.: Поліграфкнига, 1997. – 224 с.
2. Карташов Р. Н. Развитие сельского хозяйства СССР после сентябрьского Пленума ЦК КПСС (1953) / Р. Н. Карташов // Вопросы истории. – 1957. – № 11. – С. 48-64.
3. Климов П. И. Колхозная деревня после сентябрьского Пленума ЦК КПСС (1953-1958) // История СССР / П. И. Климов. – 1959. – № 2. – С. 34-53.
4. Конкин Ю. А. Экономика ремонта сельскохозяйственной техники / Ю. А. Конкин. – М.: Агропромиздат, 1990. – 365 с.
5. Костик П. С. У боротьбі за технічне оснащення сільського господарства: діяльність Компартії України по створенню і дальшому розвитку матеріально-технічної бази сільського господарства західних областей УРСР (1939-1975 рр.) / П. С. Костик. – Львів: Вища школа, 1980. – 236 с.
6. Кутафьев А. Г. МТС – решающая сила колхозного движения России / А. Г. Кутафьев. – М.: Наука, 1956. – С. 19 – 33.
7. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 24. – Спр. 5312. – 44 арк.
8. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 31. – Спр. 1008. – 223 арк.

Хитрик Д.В.

студент,

Східноєвропейський національний університет

імені Лесі Українки

ПОРІВНЯЛЬНО-СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ЖЕРТВ ПОВОЄННИХ РОКІВ, ЯКІ ІНКРИМІНУЮТЬ ОУН-УПА СЕРЕД НАСЕЛЕННЯ КАМІНЬ-КАШИРСЬКОГО РАЙОНУ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

В дослідженні періоду визвольних змагань ОУН-УПА є питання, які на мій погляд потребують більш активного вивчення. Це зокрема, проблема аналізу втрат серед прибічників радянської влади в 40-50 роках від рук учасників збройного спротиву комуністичному режиму. Якщо в радянський період, на карб ОУН-УПА клали всіх загиблих в нашій місцевості у воєнні та повоєнні роки, то останнім часом намітилась інша тенденція. Частина дослідників більшість фактів загибелі населення списують на провокативну діяльність органів НКВС-НКДБ, «лжебоївки УПА», винищувальних загонів.

Боротьба ОУН-УПА проти радянської влади та її апологетів була жорстокою та безкомпромісною. Дослідження причин та обставин загибелі працівників партійних і радянських органів, вчителів, працівників охорони здоров'я, завідувачів клубами виходить за рамки розвідки. Я спробую відповісти на запитання – чи носив терор зі сторони ОУН-УПА стосовно прибічників нового ладу системний характер, які категорії працівників найчастіше попадали під репресії повстанців і чи була приналежність до владних структур однозначним приводом до фізичного знищення?

Відповіді спробую дати, проаналізувавши доступний статистичний матеріал про жертви серед прихильників радянської влади на теренах Камінь-Каширщини, які інкримінують ОУН-УПА.

При зборі даних використовувались місцеві краєзнавчі дослідження, публікації в пресі, дані отримані від працівників сільських рад району, вчителів історії місцевих шкіл. Найбільш повно і систематизовано матеріал викладений в довідковому історико-меморіальному виданні: «Книга скорботи України. Волинська область (у трьох томах)», яке побачило світ у видавництві «Надстир'я» у 2006 році. Перший том видання містить матеріал, що стосується Камінь-Каширського району. Матеріали зібрані робочою групою скомпоновані в три томи та містять документально зафіксовані факти загибелі жителів Волинської області під час Великої Вітчизняної війни та в перші повоєнні роки.

Упорядники детально перераховують джерела отримання інформації, яка лягла в основу книги:

- списки підготовлені і завірені сільськими, селищними та міськими радами;

- документи Волинського обласного державного архіву;

- документи Державного архіву Російської Федерації (матеріали державної Надзвичайної комісії з розслідування збитків, яких завдали німецько-фашистські окупанти);

- документи органів державної безпеки;

- документи органів внутрішніх справ;

- документи відділів реєстрації актів громадянського стану;

- списки замордованих в гетто, надані меморіальним центром Яд Вашем в Єрусалимі (Ізраїль);

- публікації в обласних та районних газетах за 1944-2004 роки;

- відомості про загиблих, імена яких викарбувані на пам'ятниках та обелісках в містах, селах та селищах області [5; 6-7]

Крім того, редакційна комісія в якості джерел називає книги реєстрації церковних обрядів, мемуарну літературу, збірники документів, задокументовані спогади свідків.

Перед початком кілька загальних зауважень. При підрахунку кількості жертв, розподіл проводився за такими групами:

- вчителі, медичні працівники, працівники закладів культури (до даної групи включені і піонервожаті в школах);

- партійно-радянський актив (працівники райкому партії та райвиконкому, голови, секретарі та інші працівники сільських рад, секретарі партійних організацій, секретарі комсомольських організацій);

- працівники органів НКВС, НКДБ, бійці винищувальних батальйонів,

- представники радянського партизанського руху, в тому числі й ті хто в 1942-1944 роках перебував в партизанських загонах і з'єднаннях і загинув на території району в 1945-1956 роках;

- працівники галузі сільського господарства, промисловості, лісового господарства, транспорту та зв'язку, фінагенти, заготувачі і т.п.

Представників першої групи загинуло в 1944 р. – 3, 1945 р. – 6, 1946 р. – 1, 1947 р. – 1, 1948 р. – 1, 1949 р. – 2, 1950 р. – жодного, 1951 р. – 1. В наступних роках представники даної групи не гинули.

Тепер проведемо аналіз першої групи загиблих за професійною приналежністю. В 1944 році загинуло: 2 вчителі та один завідувач клубом, в 1945 році загинуло 4 вчителі [5, с. 488, 514, 525, 440]. В 1946 р. загинув один вчитель, [5, с. 487] в 1947 р. загинув завідувач клубом [5, с. 470] в 1948 р. загинув завідувач клубом [5, с. 511], в 1949 р. загинув один вчитель [5, с. 489] та один кіномеханік [5, с. 466]. В 1951 р. в с. Великий Обзир загинула піонервожата [5, с. 464]. Таким чином, можна зробити висновок, що масовий терор проти першої групи не проводився.

Найбільшу кількість загиблих за даними джерел можна віднести до другої групи. В 1943 р. загинуло 3 представники партійно-радянського активу, в 1944 р. – 25, 1945 р. – 27, 1946 р. – 13, 1947 р. – 6, 1948 р. – 12, 1949 р. – 6, 1950 р. – 3, 1951 р. – 1, 1956 р. – 1 [5, с. 478].

В процентному відношенні найбільшу кількість загиблих в цій групі становлять працівники сільських рад. В 1943 році, як уже зазначалось, їх загинуло троє [5, с. 469]. В 1944 р. працівників сільських рад загинуло 23 чоловіки. В 1945 р. жертвами збройної боротьби в нашому краї знову стали 23 працівники сільських рад. Напруга боротьби дещо спала в 1946 році – тоді в Камінь-Каширському районі загинуло 12 працівників сільрад. На протязі 1947 р. загинули 4 працівники сільрад. Ескалація конфлікту зростає в 1948 році – всього загинуло 10 чоловік. В 1949 році загинули 4 сільські голови. В 1950 році був вбитий один секретар сільської ради, та один голова сільради. В 1951 р. загинув лише один голова сільради.

Аналізуючи статистику зазначених вище втрат хочемо зробити кілька загальних зауважень. Насамперед, велика кількість загиблих серед працівників сільрад є наслідком того, що ці люди перебували на «передовій лінії» боротьби за утвердження радянської влади. Ставши, часто під примусом, головою чи секретарем сільради, вони опинялись один на один з антикомуністичним підпіллям. На цих людях лежала опосередкована, а деколи й пряма вина за всі непопулярні дії нової влади. Опинившись між двох вогнів, вони були найбільш незахищеною частиною партійно-радянських функціонерів повоєнної доби на західноукраїнських землях.

Хочемо також зазначити, що в восьми сільських радах на протязі 1944-1951 років не загинув жоден працівник. Можна зробити припущення про певну вибірковість терору зі сторони ОУН-УПА, врахування ними якихось невідомих нам у теперішній час обставин.

Статистика вбитих учасниками підпільних структур працівників органів НКВС-НКДБ виглядає наступним чином: 1941 р. – 1 чоловік, 1944 р. – 3, 1945 р. – 2, 1947 р. – 2, 1949 р. – 5, 1950 р. – 5, 1951 р. – 1.

Найбільші втрати у зіткненнях з вояками УПА понесли бійці винищувальних загонів. Якщо в 1943 р. загинув 1 боєць винищувальної, то в 1944 р. загинуло 9 чоловік. В 1945 р. втрати серед стрибків склали 9 чоловік.

В 1946 р. загинуло 8 чоловік. В 1947 р. загинув лише один боєць винищувального загону. В 1948 р. в бойових зіткненнях загинуло 3 бійці.

Сумарні втрати силовиків у Камінь-Каширському районі за 1941-1951 рр. склали 55 чоловік.

На завершення проаналізуємо втрати серед працівників фінансових та господарських органів, виробничої сфери району. За період 1944-1951 рр. втрати вищезазначеної категорії склали 28 чоловік Найбільш чисельною серед цих загиблих є група працівників фіскальних та фінансових органів -19. Таким чином, 68% загиблих цієї групи належали до тих, хто обкладав селян в повоєнний час непосильними податками, позиками. Саме вони уособлювали для мирних мешканців поліських сіл, кого обминув маховик репресій, всю жорстокість нового ладу. Для ОУН-УПА ці люди, які утверджували і закріплювали вплив радянської влади, були ворогами фізичне знищення яких було оправданим і неминучим.

В повоєнні роки на теренах Камінь – Каширщини загинуло лише кілька партійних та радянських функціонерів районного рівня. 29 серпня 1947 р. в с. Качин загинули Баранов Арсен Єрмолайович, 1917 р.н., інструктор райкому КП(б)У та Мащенко Іван Онисимович, 1914 р.н., заступник завідуючого райвно. 25 вересня 1948 р. між селами Сошичне і Личини був вбитий Куницький Анатолій Йосипович, 1920 р.н., завідуючий райвно. 27 вересня того ж року в селі Грива був вбитий Коніщук Микола Парамонович, 1914 р.н., колишній командир партизанського загону, завідуючий районним відділом соціального забезпечення.

Можна зробити висновок, що безкомпромісність боротьби ОУН-УПА з радянською владою, не вилилась в масовий терор проти мирного населення, як стверджують окремі дослідники повоєнної історії. Розмах боротьби призводив до чисельних жертв, частина з яких була випадковою і неоправданою. Жорстокі умови смертельної боротьби часто не залишали часу для роздумів та виважених рішень.

Список використаних джерел:

1. Денисюк В. Т. Камінь-Каширський. Історія і сучасність // Луцьк, 1996. – 175 с.
2. Денисюк В. Т. Літопис Камінь-Каширщини. Історико-краєзнавчий нарис // Луцьк, 2001. – 521 с.
3. Реабілітовані історією. Волинська область. Книга перша // Луцьк, 2010. – 974 с.
4. Роде наш красний. Волинь у долях краян і людських документах. Т. 1 // Луцьк, 1996. – 348 с.
5. Книга скорботи України. Волинська область. Т. 1 // Луцьк, 2001. – 535 с.